ENVER GÖKÇE'NİN “BERCESTE MISRAI” KENDİ YAŞAMIDIR!

Celil Denktaş

Kasımın 19unda Enver Gökçe'nin “Bir meri keklik gibi” bu dünyadan çekip gidişinin tam 30. yılı dolacak. Enver Gökçe'nin yaşam öyküsü, üzerinde bunca yıldır epeyce yazılıp çizilmiş olmasına rağmen hala, ortalama bir biyografiyi tatmin edemeyecek denli eksik. Bu bilinmezliğe biraz olsun ışık tutabilmek için Enver Gökçe web sitesinin (**www.envergokce .org**) hazırlığı sırasında ve sonrasında bir araya gelen bilgilerin ve belgelerin kitaplaştırılması düşüncesi ortaya çıkmıştı. İşte, “Berceste Mısraı Yazan Komünist: Enver Gökçe” bu düşüncenin somuta dönüşen ürünü.

Kitap, web sitesinin internette yer alışının (01.09.2007) ardından birbuçuk yıl gibi kısa bir süre sonra yayıma hazırdı. Zaten önsözü de Şubat 2009 tarihli. Ancak yayımı aşamasına gelindiğinde iş biraz karıştı. Bunun öyküsü belki de ayrıca anlatılmalı. Ama şimdi değil. Kitabın sonuçta Yaba'da yayımlanması gecikmiş olmasıyla birlikte, en isbetlisiydi. Çünkü emektar Yaba'nın, sağlığında Enver Gökçe'nin yapıtları üzerine ne denli titizlendiğini bilmeyen yoktur. “Berceste Mısraı Yazan Komünist: Enver Gökçe” de böylelikle yerini bulmuş oluyor.

Web sitesinin -ve tabii dolayısıyla kitabın- iki önemli eksiği var(dı): İlhan Başgöz ve Orhan Suda ile bir türlü bir araya gelinememesi, dolayısıyla web sitesinin onların sesinden halen mahrum oluşu. İlhan Başgöz, AYKO'da “Enver Gökçe Yaşamı Bütün Şiirleri”ni yayıma hazırladığımız sırada bize katkı veren ender kişilerden biriydi. Elindeki, Enver Gökçe'nin kendi el yazısıyla yazılmış, 1945 tarihli: “Senin emekçin olaydım/ şen olası türküsü/ dost kokusu, dost selamı Türkiye” satırlarını hiç nazlanmadan bize iletmişti (Bu el yazısı, kitabın ilk baskılarının arka kapağında aynen yer aldı.). Yıl 1981. İlhan Başgöz, Enver Gökçe'nin ölümünün ardından da onun pek bilinmeyen yanlarını ele aldığı, “Enver Gökçe İle Bir Nice Yıl” başlıklı bir anı-yazıyı, Yazko Edebiyat dergisinin Nisan 1982 tarihli 19. sayısında yayımladı.

İlhan Başgöz'e, sanıyorum kasım 2008'di, telefonla ulaşmayı başarmıştım. Van Üniversitesi'ndeydi. Çit köyünde köylülerinin Enver Gökçe'nin evini müze haline getirdiklerini duymuş, oraya gitmek istiyordu. “Birlikte gidelim”, dedi. Bunu ben de çok istiyordum. Kendisiyle de uzun uzun konuşma fırsatı doğmuş olacaktı. Ama olmadı. Türkiye'deki günlerim çok kısıtlıydı, bir an önce Hamburg'a dönüp işbaşı yapmak zorundaydım. Daha sonraki gelişlerimde de kendisine ulaşmam mümkün olmadı. Dolayısıyla İlhan Başgöz, Enver Gökçe'nin gençlik, üniversite ve parti arkadaşı, yoldaşı kitapta, yalnızca Yazko Edebiyat'ta yayımlanmış olan yazısından yararlandığım bilgiler çerçevesinde yer alabildi. Ama web sitesi hala onun sesli katkısını bekliyor.

Orhan Suda'ya ulaşmam hiç mümkün olmadı. Ne yazık ki onun anılarını kitaplaştırıp 2004'te yayınlamış olduğunu da bilmiyordum. Ancak kitabın bu yılki baskısından sonra (“Bir Ömrün Kıyılarında”, Literatür yayınları, haziran 2011) haberim oldu. Bu baskı ise geçen eylülde elime ulaştı. Berceste Mısraı Yazan Komünist: Enver Gökçe, çoktan yayınevine teslim edilmiş ve dizgiye girmişti. Dolayısıyla Orhan Suda'nın tanıklığından da mahrum kaldı.

Orhan Suda, İstanbul'daki ve Adana'daki cezaevi yılları boyunca Enver Gökçe'nin ranza arkadaşıydı. Yaklaşık beş yıl geceli gündüzlü sürecek bu yoldaşlık Orhan Suda'nın Enver Gökçe'yi pek çok diğer kişiden daha iyi tanımasına olanak verecekti. “Bir Ömrün Kıyılarında”yı okurken bu açıkça görülüyor.

Orhan Suda, Enver Gökçe'yle tutuklanmadan önce tanışıp tanışmadığını yazmamış. Ünlü Sansaryan

Hanı'nındaki (İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Eminönü'ndeki o günkü merkezi) hücresinin koridora bakan tel kafesinden “ayaklarını sürüyerek” tuvalete gidişini gördüğü “saçı sakalı uzamış tutuklunun” Enver Gökçe olduğunu, Harbiye Cezaevi'nde öğrenecek. Ya orada gördüğü perişan kişinin Enver Gökçe olduğunu çıkartamamış, ya da Enver Gökçe'nin adını duymuş fakat hiç karşılaşmamış, dolayısıyla Sansaryan Hanı'nda gördüğü kişinin o olduğunu bilmiyor, hapisanede öğreniyor. Bu aktarma ilk bakışta önemsiz gibi görünüyor. Ancak işe siyasi bir yeraltı örgütlenmesi açısından bakılırsa pek de önemsiz değil. Önemli. Ama bunu burada tartışmayacağız. “Berceste Mısraı Yazan Komünist: Enver Gökçe”de bu yeterince yer alıyor.

Orhan Suda'nın aktarımlarından çıkan, Enver Gökçe'nin, edebiyat çevrelerince iyi tanınan bir şairin, parti örgütlenmesindeki aktif rolü. TKP davası savunmalarında en fazla öne çıkan ve cezaevi koğuşlarına büyük moral getiren Enver Gökçe'nin, “Haramiler su başlarını tutmuşlar” diye başlayan savunması. Orhan Suda, o gün mahkeme dönüşü, koğuşlardaki sevinci, “Koğuşa döndüğümüzde sarılıp sarılıp öpüyoruz onu” diye anlatıyor. Bu savunmadan Enver Gökçe, kendisi de yaşamını anlatırken söz ediyor. Bunu Enver Gökçe web sitesinde onun kendi sesinden dinlemek (Bkz.: http:// www. envergokce.org/start/ana/yasami_files/24%20Savunma-Makumiyet.mp3) de mümkün.

Ne yazık ki bu savunma bugüne kadar, o günün mahkeme dosyalarından bulunup gün yüzüne çıkartılamadı. Elimizde şimdilik yalnızca mahkemenin Enver Gökçe hakkındaki karar metni var ve bu metnin içerisinde Enver Gökçe'nin inandığı ilkelere bağlılığının kanıtı olan, “... müdafaasında dahi güttüğü davanın propagandasını yapmaktan geri durmadığı...” satırlarını kıvançla okuyoruz. Ne yaptığını ne istediğini bilen ve bunun için hayatını ortaya koymakta tereddüt etmeyen bir insan, bir komünist, bir şair.

Enver Gökçe'nin gerek siyasi mücadele içerisinde ve gerekse çevresine arkadaşlığıyla yaymakta olduğu olumlu havaya koğuş yaşamında da ne denli sadık kaldığını aktarıyor Orhan Suda. Buna verdiği en çarpıcı örnekse Zeki Baştımar'ın kalkıştığı bir karalama kampanyasına, Enver Gökçe'nin ölüm orucuna yatarak verdiği sert yanıt. Sonuçta ne bir çatışma, ne de bir incinme. Kendi fiziğini ortaya koyan Enver Gökçe karşısında Zeki Baştımar koğuşun ortasına çıkıp özür diliyor, Enver Gökçe'nin saygınlığını ve değerini teyit ediyor.

Orhan Suda'nın aktardıkları arasında Enver Gökçe'nin onca hırpalanmalara, onca sağlık sorunlarına karşın iradesini koruması, hayata, şiire, sorumluluklarına bağlılığını sürdürmesi. Koğuştaki komünal görevlerin dışında kendi günlük programlarını da büyük bir disiplin içerisinde yürüttüklerini anlatıyor Orhan Suda. Şiir okumaları, şiir çalışmaları, Fransızca çalışması, çeviri çalışmaları... Orhan Suda ünlü, “Yusuf İle Balaban Destanı”nın doğuşunun, yazılışının ve yitirilişinin de tanığı. Daha sonraki yıllarda, 1970'lerde de Enver Gökçe'nin devrimci gençlik içerisinde ne denli sevildiğini, benimsendiğini, şiirlerinin dillerden düşmediğini izliyor.

Orhan Suda, Enver Gökçe'nin ömür boyu ağrılarını çekeceği akut romatizmanın onu adeta canlı bir meteoroloji istasyonuna çevirdiğini söylüyor. Sis, yağmur, fırtına birkaç gün öncesinden biliniyor bu sayede. Tabii güneşli güzel havaların gelmekte olduğu da. Enver Gökçe'nin bu illeti 1948'deki ünlü Ankara-İstanbul, Türkiye Gençler Derneği yürüyüşünü ayak tabanlarını patlatmak pahasına sonuna kadar götürdüğünde edindiğini daha önceki tanıklıklardan öğrenmiştik. Sansaryan Hanı'nın “tabutluk”larındaki günlük falaka ve işkence seanslarına ek rutubetli soğuk hava romatizmayı müzminleştiriyor. Hava kötüleşecekse yüzü buruşuyor, voltalarını ağır ağır atabiliyor. Günlük koğuş sorumluluklarından zaman zaman muaf tutuluyor. Herkesin bildiği ama hiç kimsenin bilmediği olağan(!) şeyler bunlar. Son yıllarında Ankara'da, “dayanılmaz ağrıları yüzünden caddelerde karşıdan karşıya bir kaplumbağa hızıyla geçmek zorunda kalışı” da...

Orhan Suda'nın ellerine, belleğine sağlık. Enver Gökçe web sitesine henüz sesiyle katamadıysak da hiç olmazsa, “Bir Ömrün Kıyılarında”yla bize çok önemli katkılarda bulundu. Bir komünistin, bir

şairin, bir insanın kafasıyla, onuruyla, yaşam sevgisiyle bizlere verdiği moralin, kanıtladığı haklılığın ne denli önemli olduğunu bir kez daha hatırlattı.

Enver Gökçe “berceste mısra”yı asıl şiirleriyle değil, bilinciyle, yetenekleriyle, fiziğiyle, kısacası topyekün hayatıyla yazdı. Bir kez daha:

“Ben berceste mısraı buldum
Hey ömrümce söylerim
Gözden, gezden, arpacıktan olsun
Hey ömrümce söylerim!”

Sen çoktan ömrünü aştın, aydınlanmanın demirbaşı oldun Enver Gökçe. Işıklar içinde yatasın.

YABA, Kasım-Aralık 2011, sayı:73 (?)